

AVALDUS

05.08.2020

Merivälja Aedlinna Selts ja MTÜ Mähe Selts koos allakirjutanutega toetavad Eesti Kunstiakadeemia Kunstikultuuri teaduskonna Muinsuskaitse ja konserveerimise osakonnas Ursula Sõber poolt kaitstud lõputöös tehtud ettepanekuid Pirita Linnaosas Merivälja asumis Ranna tee 1 asuva Merivälja sadamakai reisijate laeva- ja bussiootepaviljoni maastikuarhitektuurse ansambli osana kaitse alla võtmiseks ning kultuurimälestiste registrisse kandmiseks, samuti ettepanekut Merivälja aedlinna miljööväärtusliku ala kaitsepiiride laiendamiseks.

Autor on esitanud oma töös põhjendused Merivälja muuli laeva- ja bussiootepaviljoni (arhitekt Miia Masso) ehitismälestise kriteeriumitele vastamise kohta. Leiame, et väärrib igati toetamist ettepanek anda paviljonile koht Kultuurimälestiste riikliku registri XX saj arhitektuuri nimistus. Nõustume eriti töö autori järelduse ja ettepanekuga, et maastikuarhitektuurilise ansamblina vajab Merivälja muul paviljoniga ühtset kontseptuaalset käsitlemist. **Leiame, et Merivälja muulile ja paviljonile muinsuskaitse tagamine ning ansambli korrastamine ja selle kasutusväärtuse taastamine on oluline maastikuarhitektuurse ansambli ja hoone säilimise, kuid ka Merivälja identiteedi ja kohaväärtuse tagamise seisukohast.**

Soovime rõhutada töö autori poolt väljatoodud, et paviljoni arhitektuur on oma aja tähelepanuväärne näide ja vajab omaette väärtustamist, arvestades eriti asjaolu, et sarnase esteetikaga (Nt M. Krigul. Tartu Autobussijaam, 1966-72) ehitisi pole praktiliselt säilinud. Merivälja muul koos paviljoni, trepistiku ning ümbritseva loodusliku rannikualaga moodustab 1960-70ndate meeleolust kantud tervikliku ansambli. Paviljon on tänases päevas haruldane.¹ Autor on märkinud, et Merivälja laeva- ja bussiootepaviljon on üks stiilipuhtaim näide 1960ndate karniisi ja monoliitbetooni arhitektuuri perioodist. Paljud suurepärase autentse arhitektuuriga ehitised ja arhitektuuriansamblid on kas hävinud või hävinemas, tundmatuseni üle või ümber ehitatud, kuna neid on lühinägelikult käsitletud väheväärtuslike lähiajaloo näidetena. Merivälja muuli kompleks paikneb Tallinna vanalinna muinsuskaitseala kaitsevööndis ja vaatesektoris, millelt avaneb panoraamvaade Tallinna lahele ja unikaalsele vanalinna siluutile. Paviljonil on lisaks suurepärase mereäärne asukoht ja seda ümbritseb väärtuslik linnaruum. Nõustume töö autori hinnanguga, et Merivälja muuli ja ootepaviljoni puhul on tegu unikaalse 1960ndate miljöö- ja kultuurväärtusliku arhitektuuriansambliga ning et paviljon koos muuli ja lähima ümbrusega moodustavad tervikliku maastikuarhitektuurilise ansambli kaug- ja lähivaadetega. Arhitektuuriansambli ja ootepaviljoni selle osana muinsuskaitse abil säilitamine ja rekonstrueerimine rikastaks kohalikku arhitektuurimaastikku ning tugevdaks veelgi kohamärki.

Märgime lisaks, et ka legendaarne arhitektuuriteadlane ning Tallinna linnaarhitekt 1960-1980 **Dmitri Bruns** oma teadustöös "Tallinn. Linnaehituslik kujunemine" IV peatükis "Tallinna konstruktiivne areng" kirjutab, et "Tallinna ranna-ala vajab kammerlikumat maastikulist lahendust ning just selline ongi Tallina lahe idarannik (lk 256). Samas uurimuses on ära toodud Merivälja vaatekeskuse nr 3 põhjendused UNESCO maailmapärandi kaitsel (lk 215 ja 216).

---

¹ Autori subjektiivsel hinnangul on adutavad ühised jooned mõnegi modernse arhitektuuri esiteosega (nt Frank Lloyd Wright. Fallingwater House, 1939; Ludwig Mies van der Rohe. Farnsworth House, 1951)

Kuigi hoonekompleksil koos muuliga on mitmeid töö autori poolt väljatoodud olulisi väärtusi (arhitektuurne, esteetiline ja miljööväärtus), rõhutame ka töös märgitud koha sentimentaalset väärtust, mis omakorda on seotud koha ajaloo ja identiteediga. Muulil on silmapaistev sümbolne tähendus, kuivõrd on seotud Merivälja asustuse tekke ja arenguga. Merivälja on otseselt mereäärsele väljale viitav kirjeldav nimi. Merele viitavad ka kohalikud tänavanimed (Tõusu tee, Mõõna tee, Tuule tee, Vaate tee jne). Merivälja asumit iseloomustab planeering, mida ilmestab reljeefi järsk langus mere poole. Enamik teid on planeeritud pidades silmas Tallinna vanalinnale suunatud vaateid. Aedlinna keskmes asuv Väina tee on orienteeritult üle lahe Oleviste kiriku tornile. Mereäärselt kulgevast Ranna teest ühel pool on looduslik rannikuala, teisel idülliline aedlinn. Merivälja muul koos loodusliku rannajoonega on läbi aegade olnud ühiskasutuses ala kohalike jaoks. See on olnud populaarne sihtkoht linnarahvale kui ka eriline vaatamisväärsus turistile.

Eeltoodu tõttu on põhjendatud ja vajalik ka Merivälja aedlinna miljööväärtusliku ala kaitsepiiri laiendamine. Pirita linnaosa üldplaneeringuga on Merivälja asumi vanem osa määratud miljööväärtuslikuks hoonestusalaks, piirnedes Ranna teega. Merivälja muul, olgugi koha identiteeti kandev ning ajaloolis-kultuurilist väärtust omav, paikneb kahetsusväärsest Pirita üldplaneeringuga määratletud miljööväärtusliku ala piirest väljas. **Toetame töö autori poolt väljatoodut, et muuli ümbrus miljööväärtusliku asumi ühiskasutuse alana peaks aedlinna orgaanilise osana kuuluma miljööväärtusliku ala piiridesse.**

Merivälja muul kannab endas kohaidentiteeti pea 100 aastat. 1925. aastal otsustati just Merivälja elanike poolt mereranda ehitada asumi rajamiseks vajalike ehitusmaterjalide veoks väikelaevade sadamakai. Sadamakai, aedlinna teede, haljasalade jm eest kandis hoolt Merivälja Aedlinna Heakorra Selts, kelle tänane õigusjärglane on Merivälja Aedlinna Selts. Leiame, et **Merivälja Aedlinna Seltsi kui asumi rajajaid ja algse sadamakai ehitajaid ühendava seltsi õigusjärglase seisukoht omab olulist tähendust miljööväärtusliku ala piiride laiendamise ettepaneku kaalumisel.** Kuigi miljööväärtuslike ala piiride muutmine on tehnilis-juriidiliselt kohaliku omavalituse pädevuses, ootame siiski Muinsuskaitseametilt seisukohavõttu ja toetust Merivälja miljööväärtuslike ala piiri laiendamise ettepanekule.

Toetame väga Merivälja muuli ja paviljoni korrastamist ning selle kasutusväärtuse taastamist, mida taotletavad kaitsemeetmed aitaksid saavutada. Leiame, et kultuurväärtusliku objekti staatus, kohaliku miljööväärtusliku ala mõjusfäär ning muinsuskaitse rakendamine aitavad lisaks tagada ka miljööväärtuslikult hoonestusalalt avanevate vaadete säilimist ja muinsuskaitseala kaitsevööndi ja vaatesektoriga Tallinna vanalinna silueti vaadeldavust. Kaitsemeetmete rakendamata jätmine viib suure tõenäosusega pöördumatute miljöö muutusteni antud asukohas. Kuivõrd paviljonile eraldi kaitset hetkel ei rakendu ning paviljon on eraomandis, on äärmiselt tõenäoline eraomaniku majandushuvide realiseerimine paviljon ja ansambli lammutamise kaudu lähitulevikus (antud asukohas on koostamisel planeering mastaapse ärihoone ja sadama rajamiseks). Samas leiame, et just Meriväljale iseloomuliku arhitektuuri eripära rõhutamine ja muinsusväärtuse tagamine aitaks ka eraomaniku majandushuviseid antud asukohas jätkusuutlikumalt ellu viia.

Kärt Summatavet:

... "praegune vaade Tallinnale ja merele on suure väärtusega. See on nagu muusika mõistmine - kui sa ei oska sümfooniat 'lugeda' ja nautida, siis mõtledki ainult sellele, palju pilet maksis... Antud planeeringuga rikutakse jäädavalt kohamälu ja imelist ruumitunnetust, mida merekallas ja kohalik atmosfäär kasvõi minu välismaistes külalistes tekitab. Nad rõhutavad, et eestlased on seni eriliselt suutnud säilitada midagi, mis nende maades on raha surve all hävitatud. Paljud mu sõbrad ütlevad, et oleme Tallinna nii unikaalse kohana suutnud hoida ja arendada, mida muu maailm, eriti 60ndatel

kultuurimaastikke jäädavalt hävitanud keskeuroopa heaoluriigid oma elumaastikega ei suutnud. Nad ütlevad, et neid tõmbab Tallinnasse just see, et lühinägelikkusega ei ole rikutud ära midagi, mis on väärtus juba lähitulevikus. ... Kui Merivälja kultuurimaastik on hädaohus, on meil õigus ja kohustus oma kodukandi eest muretseda ja elukvaliteedi põhialuseid kaitsta."

Esitame käesoleva toetusavalduse, paludes Muinsuskaitseametil võtta töö autori poolt 12.06.2020 Muinsuskaitseametile esitatud taotlused menetlusse. Menetlusse võtmist toetab ka Pirita Linnaosa Üldplaneeringu keskkonnamõtjude hindamise aruanne, milles on märgitud, et on soovitatav kaaluda Merivälja muuli lülitamist kaitsealuste objektide hulka, milleks tellida vastav eksperthinnang (p 5.3.2).

Ühtlasi palume käesolevat toetusavaldust käsitleda mitte üksnes menetlusse võtmise toetamisena, vaid ka toetusena lahendamaks ettepanekud taotletud viisil.

Digitaalallkirjaga antud toetus (Dokobit programmis):

Külli Kroon
Merivälja Aedlinna Selts
merivaljaselts@gmail.com

Lembe Levo
Merivälja Aedlinna Selts, Pirita aasta inimene 2019
lembe.levo@gmail.com

Erik Vest
MTÜ Mähe Selts, Pirita aasta inimene 2018
vest.erik@gmail.com

Marika Valk
kunstiajaloolane
endine Merivälja elanik
valk.marika@gmail.com

Kalle Vellevoog
arhitekt, Kommunismiohvrite Memoriaali autor
kalle@jvr.ee

Urmas Puhkam
Kunstiakadeemia professor
Merivälja elanik
urmas.puhkan@artun.ee

Mait Summatavet
sisearhitekt, Eesti Kunstiakadeemia emeriitprofessor
Merivälja elanik
summadisain@gmail.com

Mari Roosvalt
maalikunstnik
Evald Okase Muuseumi juhatuse liige
Maarjamäe elanik
mari.roosvalt@artun.ee

Anne Aidan Roolaht
metallikunstnik
Merivälja elanik
ehtedjavaalad@gmail.com

Mark Antonius Puhkan
graafik
Merivälja elanik
markantonius.puhkan@artun.ee

Ivo Felt
filmiprodutsent
Merivälja kooli vilistlane
ivo@allfilm.ee

Margit Kilumets
teleajakirjanik
Merivälja elanik
margit.kilumets@err.ee

Barbi Pilvre
ajakirjanik
Pirita elanik
bpilvre@gmail.com

Tarmo Jüristo
Praxis juhatuse esimees
Merivälja kooli vilistlane
tarmo.juristo@gmail.com

E-postiga antud toetus:

Kärt Summatavet
Tartu Ülikooli vabade kunstide professor, kunstidoktor
Merivälja elanik
kart.summatavet@gmail.com

Sulev Roosma
töörühma juht Tallinna vanalinna viimisel UNESCO Maailmapärandi nimekirja (sh Vanalinna päevade idee algataja), Eesti Mereturismi Assotsiatsiooni president, Piritajahisadama ja muulide rajaja, osalenud Merivälja muuli rekonstrueerimistööl
Tallinna aukodanik
sulev.roosma@gmail.com

Tiiu Truus
sisearhitekt, Kommunismiohvrite Memoriaali autor
tiiu@truus.ee

Peep Jänes
arhitekt
Merivälja elanik
peep.janes@gmail.com

Juhan Kilumets
kunstiajaloolane, restauraator
Merivälja elanik
kilu@online.ee

Ella Summatavet
eesti köite- ja nahakunstnik, Eesti Kunstiakadeemia emeriitprofessor
Merivälja elanik
ellasummat@hotmail.ee

Tiina Puhkan
tekstiilikunstnik
Merivälja elanik
tiina.puhkan@gmail.com

Reet Linna
laulja, teleajakirjanik
Merivälja elanik
reet.linna@err.ee

LISA

Merivälja paviljon. Miia Masso

Frank Lloyd Wright, Fallingwater House 1939

Ludwig Mies van der Rohe, Farnsworth House, 1951; Foto: Brian Bobek 2016